

ARCHITECT IN TOKIO

JAPANNERS DENKEN NIET IN CONCEPTEN

tekst ANNE MARIJE ELEKAN fotografie JACQUELINE HASSINK

Maarten Molenaar, architect

‘ONTSNAPPEN AAN
DE WERKCULTUUR
IS HIER LASTIG’

IK ZAT IN EEN RESTAURANT VLAK BIJ MIJN KANTOOR toen de aarde begon te beven. Alles bewoog, alsof je met storm op zee zat. In mijn directe omgeving bleef de schade beperkt. Al moest ik vrijdagavond op de fiets naar huis; de treinen waarmee miljoenen stedelingen forenzen, reden niet. Pas na het weekend van 11 maart werd het nieuws over de kerncentrale 300 kilometer verderop echt verontrustend. De geplande zakenreis naar Afrika maakt het mij mogelijk de onzekere situatie enigszins te ontlopen.

De Japanse obsessie met perfectie heeft mij twintig jaar geleden naar dit land getrokken. Dat fascineerde mij. Japanners hebben aandacht voor details die slechts onbewust zijn waar te nemen, maar tot verbluffende resultaten leiden. Bovendien bestaat er hier niet zoiets als ruimtelijke ordening. Zolang je ervoor zorgt dat er in de straat genoeg daglicht overblijft, kun je bouwen wat je wilt. Het paradijs voor een architect.

Mijn waardering voor de cultuur heeft me hier gehouden. Japanners zijn conformisten. Het hebben van een persoonlijkheid is voor hen irrelevant. Dat komt ook nu, na de aardbeving, weer naar voren. Japanners reageren niet paniekerig. Ze beschouwen het als hun gezamenlijk lot waarin ze meedraaien. Giri, zo noemen ze de plicht die je hebt naar de mensen in je omgeving. Werk wordt daarin vooropgesteld; collega's zijn als familie. Je gaat pas naar huis wanneer iedereen klaar is.

Door die sterke normen is het vooral in de dichtbevolkte steden moeilijk ontsnappen aan de werkcultuur. Strikte regels en gedragscodes maken het onmogelijk om echt je eigen gang te gaan. Je houdt je bezig met je eigen omgeving en bemoeit je niet met wat daarbuiten speelt. Een erfenis uit het verleden, toen het land een kwart millennium in afzondering leefde, onder een streng systeem van regels en controle.

Ik denk dat daardoor ook zelfstandig ondernemerschap niet voor de hand ligt voor buitenlanders. Door de gesloten cultuur krijg je zonder duurzaam opgebouwde relaties weinig gedaan. Zo worden vergunningen vergeven op ba-

'JAPAN IS GEDREVEN TEGENSLAG TE OVERWINNEN'

sis van loyaliteit en connecties die voor buitenstaanders lastig te doorgronden zijn. Bovendien zijn Japanse consumenten veeleisend. Ze vragen veel aandacht voor service en presentatie. Dat heeft ook weer een positieve kant. Weet je met je product in de smaak te vallen, dan zit je goed. Japan heeft het op twee na grootste bruto nationaal product ter wereld en 127 miljoen inwoners die gek zijn op winkelen.

TOCH IS HET ME GELUKT om voor mezelf te beginnen. Na twaalf jaar als werknemer bij Japanse architectenbureaus wilde ik de start van mijn eigen bedrijf niet langer uitstellen. Ik zag mogelijkheden. Waar het in Nederland vaak schort aan de uitvoering van goed doordachte concepten, worden hier veel slechte ideeën gewaardeerd dankzij de mooie afwerking. Japanners zijn slecht in conceptueel denken; originaliteit gaat niet samen met conformisme. Ik kan hier waarde toevoegen door creativiteit en visie te verschaffen. Mijn architectenbureau MasterMindKK vindt aansluiting bij de Japanse cultuur en breekt tegelijkertijd met conventies. Zo startte ik Agora, een incubator voor start-ups. We bieden startende bedrijven een kantoor met lounge en internet en vormen tegelijkertijd een netwerk. Uniek in Tokio.

Wil dit land weer een sprong vooruit maken, dan moet het leren omgaan met verandering en internationalisering. Daaraan hoop ik een steentje bij te dragen. Japan is altijd een wereldspeler geweest dankzij de hooggeleide bevolking en de voorsprong in onderzoek en ontwikkeling. Inmiddels riskeert het land voorbijgestreefd te worden door buurlanden China en Zuid-Korea. Japan reageert langzaam op internationale ontwikkelingen. Gevaarlijk, omdat het land, net als Nederland, afhankelijk is van export.

Jonge generaties zijn zich beter bewust van de rol die het buitenland speelt in de toekomst van hun land. Zij stellen zich aarzelend wat opener en assertiever op. Een verschuiving is ook te zien in de politiek. Stemde Japan jarenlang centrumrechts, tegenwoordig is dat minder voorspelbaar. Helaas blijven bestaande machtsblokken de internationalisering tegenwerken. Zij hebben veel relaties in de maatschappij, waardoor de politieke reikwijdte van nieuwe partijen wordt beperkt. Japan bevindt zich in een politieke en maatschappelijke overgangsfase.

WAT ER DE KOMENDE TIJD gaat gebeuren, laat zich moeilijk voorspellen. Japan staat voor een enorme uitdaging waarmee hoge kosten gemoeid zijn. Maar ik vertrouw op spoedig herstel; Japanners zijn georganiseerde werkers, gedreven om tegenslag gezamenlijk te overwinnen.' ■

Opgetekend door *Anne Marije Elekan*, redacteur van Het Financieele Dagblad

CV Maarten Molenaar (49)

- Geboren in Alphen aan de Rijn, 1962
- Milieuhygiëne, Wageningen, 1980-1981
- Reis door Amerika, 1981-1983
- Bouwkunde, Delft, 1983-1989
- Werkzaam bij architectenbureaus Ellerman Lucas van Vugt, Mecanoo Architecten, Architecten Cie, 1989-1991
- Werkzaam bij Japanse ontwerp bureaus Toyo Ito Associates Architects, Arata Isozaki; MFW, 1991-2002
- DGA MasterMindKK, 2003-heden